

ÅKE SJÖLIN:

Böcker om Vietnam

Dokumentationen om Vietnam är föga känd för den svenska publiken. Det ringa beaktandet av bl a de böcker av Chi och Tongas, som omnämnes i denna artikel, kan ha bidragit till den officiella svenska bedömningen av dagens Indokina.

Ambassadör Åke Sjölin var ackrediterad i Saigon åren 1964–1967.

Av Magnus Fälts anmälan av Truong Nhu Tangs bok "A Vietcong Memoir" i SvT nr 3/1986 framgår att vi nu fått en ganska omfattande ytterligare dokumentation av vad som faktiskt hände efter det att Hanoi-regeringen 1975 tog makten även i södra Vietnam. Tangs bok är mycket värdefull som primärkälla. Författaren hade en ledande ställning inom FNL. Han var obestritt en motståndare till Saigon-regeringen och amerikanerna. Som justitieminister i den Provisoriska Revolutionära Regeringen (PRR) i sydvietnam hade han också en bättre överblick över vad som hände än de flesta.

Mycket av vad Tang har att berätta är dock inte direkt nytt. Han har sålunda själv tidigare redogjort för sina upplevelser i en lång och uppmärksam artikel med rubriken "The Myth of a Liberation" i "New York Review of Books" 21.10.1982. Man kan i förbigående också nämna att en annan författare, Doan Van Toai, i sin nyligen utgivna bok "The Vietnamese Gulag" skildrat händelserna i sydvietnam under slutet av 1970-talet. Toai hade varit en av ledarna för studentoppositionen mot Saigon-regeringen och kommunistympatisör. Han fick ändå utan dom och känd anledning tillbringa ett par år i den nya regimens fångelser. Detta öde delade han med otaliga andra sydvietnameser. Toai har tidigare skrivit artiklar i fransk och tysk press.

Falk skriver i sin anmälan, att "Fler än Tang kunde och borde redan under 60-talet och 70-talets början ha insett vad som var på väg att hända". Till det kan sägas, att det var ju just vad många gjorde. Om inte hade ju det långa kriget

för att leda utvecklingen in på andra banor inte ägt rum. Man hade sålunda långt före 1959, då striderna började, trott sig veta vad som skedde, när kommunisterna grep makten i norra Vietnam några år tidigare. Något liknande förväntades hända i söder, om de segrade även där. Närmare en miljon flyktingar från norr hade haft skrämmande historier att berättat. I två böcker hade sedan kommit mycket detaljerade redogörelser för den

En intensiv indoktrinering genomfördes av hela den nåbara befolkningen.

politiska omvälvningen där, skrivna av författare, som själva upplevt den. Dessa böcker kom att få stor betydelse för opinionsbildningen på olika håll i världen och särskilt i USA. I Sverige tycks de däremot ha förblivit i det närmaste okända utanför UD:s murar. Det kan därför fortfarande vara motiverat att fästa uppmärksamheten vid dem.

L'enfer communiste au Nord Vietnam

Först kom den i Frankrike 1959 utgivna "L'enfer communiste au Nord Vietnam" av Gerard Tongas. Man kunde av titeln att döma förmoda att författaren var en rabiät antikommunist. Det var han inte alls. Han var en vänsterman och antikolonialist. Till yrket var han historiker. När han 1953 kom till Vietnam hade han en icke obetydlig vetenskaplig produktion bakom sig. Hans uppgift var att i Hanoi organisera ett antikolonialistiskt privatläroverk för att erbjuda ett

alternativ till det statliga franska lycéet. Efter 1954 begav sig emellertid flertalet av hans elever till Saigon-regeringens zon i södra Vietnam. Han antog då ett erbjudande om en tjänst vid ett vietnamesiskt gymnasium i Hanoi. Tongas var alltså en av de ytterst få fransmän, som var beredda att med glädje stanna och arbeta för den nya regimen.

Under hela sin tid i Vietnam samlade Tongas material till den bok, som han avsåg skriva efter hemkomsten. Ett första utkast skrev han redan i Hanoi "när jag kunde konfrontera mina iakttagelser med verkligheten, diskutera på nytt med berörda personer, kontrollera mina anteckningar med källorna och, om erforderligt, komplettera dem". Avsikten var, uppger han, inte att skriva ett vetenskapligt verk utan "en fördjupad och skrupulöst noggrann vittnesberättelse". När han 1959 flyttade hem smugglade han ut ett första manuskript i botten av familjehundens transportkorg.

From Colonialism to Communism

Den andra boken var den 1964 utgivna "From Colonialism to Communism" av nordvietnamesen Hoang Van Chi. Denne var en tidigare anhängare av Viet Minh, som aktivt deltagit i motståndet mot fransmännen. Liksom Tongas var han gymnasielärare till yrket. Den stora omvälvningen hade han upplevt i ett litet samhälle långt inne i det redan dessförinnan av Viet Minh behärskade området.

Enligt förordet ville han i boken skildra "vad jag har sett – och i viss mån deltagit i – i hopp om att ge ett anspråkslöst bidrag till sociologins utveckling och samtidigt lämna upplysningar, som inte

tidigare varit tillgängliga för författare, som skriver om Vietnam och asiatisk kommunism". Framför allt sade han sig vilja beskriva systemet för genomförandet av proletariats diktatur i nordvietnam ungefär från 1953/54 dvs efter det kommunisterna lyckats utmanövrera de främst nationalistiska rörelserna från ledningen av Viet Minh. För kommunisterna blev det då väsentligt att eliminera alla tänkbara källor för framtida opposition.

Båda författarna beskriver i detalj hur detta främst skedde genom en intensiv indoktrinering av hela den nåbara delen av befolkningen. Alla beordrades att delta i hjärntvättliknande kurser anpassade efter de olika gruppernas förmåga att tillägna sig de invecklade marxistisk-leninistiska läror. Tex måste skollärarna varje år ägna de tre månaderna långa sommarferierna åt att gå på sådana kurser.

Vad som på sin tid väckte den största uppmärksamheten var dock vad som i böckerna berättas om "likvideringen" av folkgrupper, som förmodades över huvud taget inte kunna inlemmas i det planerade socialistiska samhället. Detta skulle ha skett genom ett par till namnet oskyldiga åtgärder, den ekonomiska utjämningen och landreformen. Den senare skulle dock enligt Hanoi-regeringens direktiv kombineras med avslöjande av "motrevolutionärer" ute i byarna och undertryckande av "motrevolutionen". Detta ledde till förskräckliga resultat.

"Landreformen" skriver Tongas "blev förevändning för ett obeskrivligt slaktande, som – enligt vad jag kunnat ta reda på efteråt – innebar att omkring 100 000 människor dödades". Hoang

Van Chi, som inte begränsar sig till landreformperioden, och som räknar även med döda på grund av avsiktligt åsamkande umbäranden, vägrad sjukvård, självmord m m i och utanför fånglägren, tror att 5 % av befolkningen omkom. Omräknat till individer skulle det göra omkring en halv miljon.

Båda böckerna var mycket väldokumenterade. Påståendena om det stora antalet dödsoffer ansågs dock på sin tid vara orimliga och vann ringa tilltro. Det är ju först senare som man fått liknande rapporter från andra länder. När den inhemska oppositionen mot den amerikanska vietnampolitiken kulminerade i början av 1970-talet – men först då – utsattes "From Colonialism to Communism" för en ingående granskning.

The Myth of the Bloodbath

Mest systematiskt sammanfattades invändningarna i den 1972 utgivna skriften "The Myth of the Bloodbath. Vietnams landreform reconsidered" av D Gareth Porter. (Cornell University, International Relations of East Asia Project). Det uppges där bla att Chi på grund av förbindelser med Saigon-regeringen inte var något trovärdigt vittne, att landreformen var sakligt motiverad, att boken innehåller många översättningsfel och framför allt att enligt officiella nordvietnamesiska uppgifter endast mellan 800 och 2 500 personer avrättats i laga ordning i samband med landreformen.

Cambodia. Starvation and Revolution

I en senare bok, "Cambodia. Starvation

and Revolution". (Monthly Review Press. New York.) har Porter jämte G Hildebrand försvarat Pol Pot-regeringen i Kampuchéa. Det finns emellertid informationer, som inte överensstämmer med vad Porter skriver. De efter rannsaking och dom avrättade anses sålunda vara bara en mindre del av dödssoffren.

Grupper som förmodades inte kunna inlemmas i det planerade socialistiska samhället likviderades.

Toai beskriver t ex hur han i fängelset träffade en medfånge från nordvietnam, som 1957 varit chef för ett omskolningsläger där. "Det är döden" hade denne sagt. "Jag vet vad jag talar om. Lägren ligger långt inne i djungeln. — — — ingen som helst läkarvård ges och man får de förskräckligaste sjukdomar: dysenteri, malaria, beri-beri. Det är den säkra döden". På Toais fråga varför en tidigare kommunistisk funktionär satt i fängelse och sade sig komma att dö där, när regeringen var kommunistisk, svarade denne, att han visste för mycket. "Vittnena måste försvinna".

I den östtyska redogörelsen för vietnamfrågan, "Vietnam 1945–1970" av D Weideman och R Wunsche (Verlag der Wissenschaften, Berlin 1971) förklaras det (sid 104), att "det reaktionära borgerskapet och de feodala godsägarna likviderades som utsugarklass under loppet av den revolutionära utvecklingen".

Systematisk utsvältning

Chi berättar om en systematisk utsvältning av medelklassen. Porter förnekar att någon sådan förekommit. Tongas ger dock följande självupplevda exempel, som han påstår är ett av många tusen liknande fall. Det gällde en fabrikör, som han kände, och som tidigare haft en snickerifabrik med 40 anställda. Under första året efter att Viet Minh 1954 övertagit makten kunde denne fortsätta verksamheten. De nya ministerierna skulle utrustas. Arbete fanns, men förtjänsten var obetydlig. Fabrikören blev en arbetare bland andra, men han var ansvarig för driften. Från mitten av 1955 blev läget ett annat. Beställningarna upphörde, och han blev tvungen att avskeda arbetarna, utom den äldste, som fick gå kvar och utföra små reparationsarbeten för egen räkning. Ägaren måste leva på sina besparingar så länge det gick. Skatten drevs in som förut.

Regimen var inställd på att så snabbt som möjligt beröva honom all egendom, "under kommunistisk regim är det förbjudet att äga någonting; borgarklassen, eller den ägande klassen måste därför försvinna". När Tongas i mitten av mars 1956 hälsade på hos denna familj var samtliga 15 medlemmar från en 68-årig farfar till ett 16 månader gammalt barn märkta av svält. Den 40-årige familjefadern var blott en skugga av sig själv. Mitt under ett livligt samtal avbröt han sig, öppnade ett skåp och visade Tongas några flaskor med gift, som han avsåg att döda sig själv och hela familjen med när svältdöden var nära. Tre dagar efter Tongas besök avled gamlingen av ett av svält framkallat ödem. I mitten av april fick Tongas veta, att massjälvmordet

hade verkställts den 14 april och att hela familjen hade utplånats utom två barn på 14 resp 18 år, som på okänt sätt hade försvunnit dagen innan. Enligt vad han senare erfor hade också fyra av de avskedade arbetarna begått självmord med hela sina familjer.

Chis bok torde fortfarande gå att köpa. Tongas' som kom ut även på engelska, är sedan länge utgången på förlagen. Själv lyckades jag omkring 1981 genom det förträffliga svenska bibliotekssamarbetet få låna ett exemplar från ett bibliotek tillhörigt en politisk organisation, som måste ha många FNL-sympasitörer bland sina medlemmar. Enligt en anteckning i boken måste den ha förvärvats 1961. Något överraskande fann jag att under de därefter förflutna tjugo åren ingen tidigare läsare brytt sig om annat än fransmännens inledningsvis beskrivna försyndelser. När författaren övergick till att skildra händelser under Ho Chi Minhs regim som landreformen m m hade man tappat intresset. Endast de 70 första sidorna i boken var uppskurna. De återstående 400 fick jag skära upp själv – ett exempel så gott som något på det selektiva utnyttjandet av informationsmaterial från Vietnam, som man kunnat iakta i Sverige.

Det ringa beaktande som Chis och Tongas böcker – och i vad avser sydvietnam också de inledningsvis ovan nämnda författarnas – fått i Sverige kan ha bidragit till den officiella svenska bedömningen av dagens Indokina.

SIDAS faktabroschyrer

Text SIDAS uppfattning framgår av denna myndighets med några års mellanrum

utgivna faktabroschyrer.

1976 skriver man där om Vietnam: "Den sista april 1975 tågade syd- och nordvietnamesiska befrielsestyrkor in i Saigon – – – Därmed hade det vietnamesiska folket vunnit sitt nationella oberoende efter 30 års intensiv kamp".

1985 är formuleringen: "När Vietnam 1975 efter 30 års befrielsekamp återigen blev en självständig nation etc".

I fråga om Laos är bedömningen 1978: "Den demokratiska Folkrepubliken Laos utropades i december 1975. Därmed var ett nära tvåhundraårigt beroende av andra stater slut".

1986 står det: "1975 blev Laos fritt efter årtionden av krig".

Det avgörande året anser SIDA alltså vara 1975, då kommunisterna i strid mot ingångna avtal eliminerade alla andra politiska grupper och grep den totala makten i båda länderna (och också i Kambodja). Folkrättsligt är SIDAS resonemang givetvis nonsens. Såväl Vietnam som Laos hade blivit fria stater långt tidigare.

Om SIDA däremot resonerar på något sätt realpolitiskt skulle det, om man håller sig till ordalydelsen, väl innebära, att enligt svensk uppfattning verklig frihet kan uppnås endast under proletariats diktatur.

1986 gör SIDA tillägget om Laos: "Vietnamesiska trupper finns i Laos som skydd mot yttre och inre fiender". Detta förhållande tycks inte påverka SIDAS bedömning att Laos beroende av andra stater upphört. Möjligen bortser man från sådan "broderlig hjälp" som så framgångsrikt praktiserats på andra håll.